

*До разової спеціалізованої вченої ради
по захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії у
Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара
49010, м. Дніпро, просп. Науки, 72*

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри
педагогіки, дошкільної та спеціальної освіти**

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Приходько Тетяни Павлівни

на дисертацію доктора філософії

зі спеціальності 016 Спеціальна освіта

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Карпенко Катерини Максимівни

**на тему: «Формування професійної деонтологічної ідентичності
майбутнього вчителя-логопеда в умовах компетентнісно орієнтованої
вищої освіти»**

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку системи вищої освіти характеризується посиленням вимог до якості підготовки педагогічних кадрів, що зумовлено розширенням соціальних функцій освіти та ускладненням професійних завдань, які постають перед фахівцями. У цьому контексті професія вчителя-логопеда набуває особливої значущості як така, що передбачає безпосередню взаємодію з дитиною із порушенням мовленнєвого розвитку та її найближчим соціальним оточенням та яка висуває високі вимоги до професійної відповідальності фахівця.

Зміна характеру професійної діяльності логопеда актуалізує потребу в переосмисленні не лише його професійної підготовки, а й внутрішніх регуляторів професійної поведінки, зокрема ціннісних орієнтацій, етичних установок та відповідального ставлення до професійних рішень. У зв'язку з цим особливої ваги набуває проблема становлення у здобувачів освіти цілісного

уявлення про професію як простір морально-етичного вибору та професійної відповідальності.

Поряд із цим, у сучасних умовах спостерігається розрив між засвоєнням професійних знань і формуванням внутрішньо прийнятих норм професійної поведінки, що ускладнює становлення зрілої професійної позиції майбутнього фахівця. Це зумовлює необхідність цілеспрямованого формування у здобувачів освіти не лише професійних компетентностей, а й інтегрованої системи професійних смислів, які визначають їхню професійну ідентичність.

Таким чином, потреба у науковому обґрунтуванні процесу формування професійної деонтологічної ідентичності майбутніх учителів-логопедів визначається викликами сучасної професійної освіти, пов'язаними з необхідністю забезпечення не лише функціональної готовності фахівця, а й його ціннісно-етичної зрілості як основи професійної діяльності.

Загальна характеристика дисертації. Результати дисертаційного дослідження відображено у 17 публікаціях: 5 статей у фахових виданнях категорії Б, 1 розділ у міжнародній монографії, 1 монографія (у співавторстві із науковим керівником), 9 тез доповідей на науково-практичних конференціях та інші твори апробаційного характеру.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Анотація повністю відображає основні положення дослідження та подана українською й англійською мовами.

Анотація повністю розкриває зміст дисертації, основні положення наведені українською та англійською мовами та ідентичні основним положенням дисертаційної роботи.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної тематики, сформульовано мету роботи та задачі дослідження, подано коротку характеристику результатів дослідження, ступінь їх апробації та публікації.

У першому розділі дисертації здійснено концептуалізацію ключових понять дослідження, зокрема уточнено сутність професійної ідентичності як інтегративного особистісно-професійного утворення. Важливим результатом є

розкриття її структурної організації, що дозволило окреслити внутрішню будову феномена та взаємозв'язок його компонентів у процесі професійного становлення майбутнього фахівця.

Окрему увагу приділено обґрунтуванню феномена професійної деонтологічної ідентичності, який розглядається як якісно новий рівень професійного самовизначення, що інтегрує не лише професійні знання й уміння, а й систему етичних норм, цінностей та деонтологічних орієнтирів діяльності вчителя-логопеда.

Важливим теоретичним результатом дослідження є розкриття компетентісно орієнтованого підходу як методологічної основи становлення професійної ідентичності фахівця, що забезпечує взаємозв'язок між результатами професійної підготовки та процесами особистісно-професійного становлення.

У роботі також уточнено зміст професійної компетентності у контексті професійної ідентичності, де вона розглядається не лише як сукупність знань, умінь і навичок, а як складова більш широкого процесу професійного самовизначення та ідентифікації особистості з професійною роллю.

Окремим важливим результатом є переосмислення професійно-деонтологічної ідентичності у структурі педагогічної професіограми, що дозволило розширити традиційні уявлення про професійний профіль учителя-логопеда та інтегрувати у нього етичний, ціннісний і поведінковий виміри професійної діяльності.

У другому розділі дисертаційної роботи розглянуто та представлено результати емпіричного дослідження стану сформованості професійної деонтологічної ідентичності майбутніх учителів-логопедів.

На основі теоретичного аналізу та узагальнення наукових підходів визначено критерії та показники досліджуваного феномена, що дозволило здійснити його операціоналізацію та забезпечити можливість подальшого вимірювання. Запропонована критеріально-показникова система відображає багатовимірність професійної і деонтологічної складових ідентичності та охоплює ключові аспекти професійного становлення майбутнього фахівця.

У межах розділу обґрунтовано та розроблено діагностичний інструментарій, який включає комплекс адаптованих і авторських методик, а також елементи проєктивного оцінювання професійного самосвідомлення. Його застосування забезпечило комплексний підхід до вивчення рівнів сформованості професійної деонтологічної ідентичності.

На основі проведеного емпіричного дослідження визначено та охарактеризовано рівні сформованості досліджуваного феномена (високий, середній, низький), а також виявлено особливості прояву його структурних компонентів у майбутніх учителів-логопедів.

У третьому розділі обґрунтовано та представлено методику формування професійно-деонтологічної ідентичності майбутнього вчителя-логопеда. Розроблено структурно-функціональну дидактичну модель, визначено етапи реалізації методики, педагогічні та організаційні умови її ефективності, а також змістове наповнення кожного етапу. Описано форми і технології роботи (зокрема тренінгові, коучингові та інтерактивні практики), спрямовані на розвиток професійної рефлексії та ціннісно-нормативної складової. Подано результати контрольних зрізів, які засвідчили динаміку сформованості професійно-деонтологічної ідентичності та ефективність запропонованої методики.

У загальних висновках до роботи наведено основні наукові результати, які повністю відповідають меті та завданням дисертації. Зокрема, обґрунтовано, феномен професійної деонтологічної ідентичності, який розглядається як якісно новий рівень професійного самовизначення, що інтегрує не лише професійні знання й уміння, а й систему етичних норм, цінностей та деонтологічних орієнтирів діяльності вчителя-логопеда.

Всі посилання в списку використаних джерел відповідають темі дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих в дисертації. Наукові положення та висновки, сформульовані дисертанткою, характеризуються належним рівнем теоретичної та емпіричної обґрунтованості. Проведене дослідження базується на чітко визначеній методологічній основі, ґрунтовному аналізі широкого кола наукових джерел,

частку яких становлять англомовні публікації, а також на комплексному використанні взаємодоповнювальних теоретичних і емпіричних методів.

Отримані результати дозволили сформулювати обґрунтовані висновки, які переконливо свідчать про досягнення поставленої мети та розв'язання визначених у дослідженні завдань. Достовірність і наукова обґрунтованість результатів додатково підтверджується їх апробацією на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, а також публікаціями у фахових виданнях.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження та їх теоретична та практична значущість. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні феномена професійної деонтологічної ідентичності майбутнього вчителя-логопеда як інтегративного особистісно-професійного утворення, що поєднує професійні знання, цінності, етичні настанови та практичні способи їх реалізації в логопедичній діяльності.

У роботі вперше запропоновано авторське трактування структури професійної ідентичності вчителя-логопеда з урахуванням деонтологічної складової.

Теоретично важливим є також уточнення сутності професійної професіограми педагога та її переосмислення як інструменту формування професійної ідентичності, що дозволило авторці вивести власну систему компонентів професіограми вчителя-логопеда.

Подальшого розвитку набули положення щодо компетентісно орієнтованої підготовки майбутніх фахівців, у межах якої професійна компетентність і професійна ідентичність розглядаються як взаємопов'язані, але не тотожні феномени: перша забезпечує опанування діяльності, тоді як друга відображає її внутрішнє прийняття та ціннісне осмислення.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. За результатами наданого звіту про перевірку дисертаційної роботи на наявність текстових збігів за допомогою програмного продукту [StrikePlagiarism.com](https://www.strikeplagiarism.com), який є сертифікованою антиплагіатною системою, встановлено, що ознак порушення

академічної доброчесності у представленому дослідженні та наукових публікаціях Карпенко Катерини Максимівни не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи представлене дисертаційне дослідження, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі аспекти, що можуть стати підґрунтям для подальшого поглиблення результатів:

У процесі представлення результатів емпіричного дослідження було б доцільним деталізувати особливості сформованості професійно-деонтологічної ідентичності у студентів різних освітніх рівнів (бакалаврат і магістратура). Попри наявність узагальнених кількісних показників і якісних спостережень, більш детальний порівняльний аналіз дозволив би глибше окреслити специфіку динаміки становлення досліджуваного феномена залежно від рівня професійної підготовки.

Дисертаційна робота значно виграла б від того, якщо дисертантка деталізовано представила на конкретних прикладах зміни у поведінкових, ціннісних та рефлексивних характеристиках студентів, які мали найбільш суттєвий вплив на становлення професійно-деонтологічної ідентичності.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість отриманих результатів та не впливають на позитивну оцінку роботи і можуть бути предметом подальших досліджень автора.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Аналіз дисертаційної роботи, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Карпенко Катерини Максимівни на тему «Формування професійної деонтологічної ідентичності майбутнього вчителя-логопеда умовах компетентісно орієнтованої вищої освіти» є самостійним і завершеним, відповідає спеціальності 016 Спеціальна освіта та відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. із змінами,

внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022р. (зі змінами) встановленими до робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта, а Катерина Максимівна Карпенко заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Рецензент:

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, дошкільної та спеціальної освіти Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Тетяна ПРИХОДЬКО

Підпис рецензента засвідчую:

Проректор з наукової роботи Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара кандидат біологічних наук, професор

Олег МАРЕНКОВ